DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

KONJUNKTURSITUATIONEN I U.S.A.

DEN INTERNE UDVIKLING

De mange dystre forventninger om mulighederne for en selvforstærkende nedgangsbevægelse i U.S.A.s økonomiske aktivitet, for hvilke der også ved flere lejligheder er givet udtryk i disse oversigter, er stadig ikke blevet til virkelighed. Og selv om det nok endnu er for tidligt at regne med, at faren er drevet over i denne omgang, er der på den anden side visse lyspunkter, som kunne tyde på, at tilbageslaget er ved at være overvundet og en ny opgang i sigte. Hvis dette virkelig viser sig at være tilfældet, har man fået et nyt eksempel på den forbavsende tilpasningsevne til stærkt skiftende forhold, som den amerikanske økonomi har udvist under og efter 2. verdenskrig – i modsætning til mellemkrigsårene.

Blandt de forhold, der kan give anledning til at imødese den nærmeste fremtid med en vis optimisme er først og fremmest udviklingen i afsætning og produktion.

Detailhandelens salg nåede i januar et minimum med 13.62 milld. $ (sæsonudjævnet), men har siden været stigende til 14.25 milld. $ i april, hvad der er det højeste niveau siden sommeren 1953. Samtidig er også detaillisternes lagre påny begyndt at vokse, hvilket indebærer, at deres indkøb må være steget endnu stærkere end deres salg. Da forbrugsvarernes priser har været praktisk talt konstante, er denne udvikling udtryk for en reel stigning. At dømme efter stormagasinernes afsætning er fremgangen fortsat også i maj måned.

Tilvæksten i detailhandlernes indkøb genspejles i *industriens afsætning og ordretilgang*. Den samlede afsætning (der naturligvis for en stor del går uden om handelsleddene) var i februar nede på kun 23.6 milld. $ – en halv snes procent lavere end det tidligere toppunkt, men nåede i april op på 24.4 mill. $, medens tilgangen af nye ordrer samtidig øgedes fra 22.0 til 23.1 milld. $. Det voksende salg har givet industrien muligheder for at fortsætte den *lagerafvikling*, der indledtes i de sidste måneder af 1953, i forstærket tempo.

De forbedrede afsætningsforhold er antagelig forklaringen på, at også industriens *produktion* i løbet af maj viste en lille fremgang – den første i et år. Stigningens omfang fremgår af følgende tal:

	1953 Maj	Juli	Okt.	Dec.	1954 Feb.	April	Maj
Produktion af varige goder	156	157 (max.)	151	142	139	134 (min.)	135
„ „ ikke-varige goder ...	123 (max.)	121	117	112 (min.)	113	115	117

Som man ser, er bevægelsen i produktionen af ikke-varige goder gået lidt forud for den tilsvarende bevægelse for varige goder, og udsvingenes størrelse har været mindre. Forskellen mellem top og bund er for den første gruppe kun 9 %, for den anden ca. 15 %.

Beskæftigelsessituationen er noget vanskelig at bedømme, fordi beregningsgrundlaget for beskæftigelses- og arbejdsløshedsstatistikken er blevet ændret og udvidet[1]. Nedenfor er dog givet en oversigt over de vigtigste forskydninger fra 1952–53 til 1953–54.

Ændringer fra 1952–53 til 1953–54 i

	civil arbejdsstyrke 1000'er	beskæftigelse uden for landbrug 1000'er	beskæftigelse i landbrug 1000'er	arbejdsløshed 1000'er
Oktober	+ 258	+ 495	÷ 115	÷ 122
November	÷ 293	÷ 180	÷ 123	+ 10
December	÷ 307	÷ 486	÷ 259	+ 438
Januar	÷ 279	÷ 639	÷ 107	+ 467
Februar	+ 779	÷ 1078	+ 260	+ 1597
Januar	+ 424	÷ 603	÷ 168	+ 1195
Februar	+ 1013	÷ 1207	+ 338	+ 1883
Marts	+ 691	÷ 1515	+ 155	+ 2051
April	+ 1253	÷ 636	+ 6	+ 1883
Maj	+ 1461	÷ 971	+ 432	+ 1999

Note: I den øverste del af tabellen er sammenligningen foretaget på grundlag af fuldt konsistente tal, beregnet på samme basis. I den nederste del vedrører sammenligningen tal udarbejdet på forskellig beregningsbasis. Dette medfører, at man ikke kan gå ud fra, at de anførte tal giver et korrekt billede af *niveauforskellen* mellem 1953 og 1954, hvorimod man formentlig kan regne med, at *forskydningerne* fra måned til måned giver en rigtig beskrivelse af de faktiske bevægelser. (Jvf. iøvrigt tekstnoten).

[1] Statistikkens omlægning har faktisk medført, at tallene for arbejdsstyrken og arbejdsløsheden er blevet forhøjet en del i forhold til tidligere (hvorimod beskæftigelsestallene ikke har ændret sig ret meget). Denne forhøjelse af tallene er naturligvis ikke udtryk for nogen reel ændring, men blot for, at opgørelsen er blevet mere nøjagtig; principielt kunne man lige så godt have tænkt sig, at udvidelsen af beregningsgrundlaget havde ført til en nedsættelse af tallene.

Det viser sig, at arbejdsløsheden i de senere måneder har oversteget arbejdsløsheden i den tilsvarende periode i fjor med et nogenlunde konstant antal. Landbruget har formået at beskæftige flere end i fjor, hvorimod de øvrige erhverv har væsentlig lavere beskæftigelsesgrad, og da der samtidig er foregået en tilvækst i arbejdsstyrken er ledigheden adskilligt højere end sidste år. På grund af den omtalte ændring af beregningsgrundlaget kan arbejdsløshedens forøgelse ikke angives mere bestemt end til ca. 1½–2 mill. Hvad specielt *beskæftigelsen i industrien* angår, kan det nævnes, at denne fra marts til april faldt med 1 %, hvorved den kom ned på kun 90 % af niveauet et år tidligere; dette er den hidtil største forskel. Også den *ugentlige arbejdstid* gik ned, nemlig fra 39.5 til 39.0 timer mod 40.8 i april 1953. *Timelønnen* har siden efteråret konstant ligget på ca. 1.80 $ i gennemsnit, hvilket er 5 cents mere end et år tidligere. Den udbetalte *lønsum* reduceredes fra marts til april med næsten 3 % og lå 11–12 % lavere end i april 1953. Da der også er sket ændringer i statistikken på disse punkter, og da reviderede tal for tidligere måneder endnu ikke foreligger (bortset fra april 1953), kan en nærmere analyse af udviklingen ikke gives.

Faldet i den udbetalte lønsum i industrien må være den væsentligste faktor i den fortsatte nedgang i de *personlige indkomster* fra 283 milld. $ i marts til 282 milld. $ i april (omregnet til årsrate). Formentlig svarer industriens lønnedgang til ca. 1.0–1.5 milld. $, og da også landbrugets (sæsonudjævnede) indkomster faldt i april må der have været fremgang i andre erhverv. Det er bemærkelsesværdigt, at der på trods af nedgangen i personlige indkomster i april foregik den allerede omtalte stigning i detailhandelens afsætning, en stigning, der omregnet på årsbasis svarer til 4 milld. $. Da der næppe kan være tale om nogen væsentlig nedgang i forbruget af tjenesteydelser, må indkøbsstigningen i det væsentlige modsvares af en nedgang i opsparingen af nogenlunde samme størrelsesorden.

Skal man forsøge at *sammenfatte* situationen i få ord, må man først og fremmest konstatere, at den selvforstærkende nedgang er udeblevet. Vel er de personlige indkomster gået noget ned; men virkningerne heraf på forbruget er blevet afbødet dels som følge af skattenedsættelserne i årets begyndelse, dels fordi befolkningen takket være sine store beholdninger af likvide aktiver ikke har været nødt til at nedsætte sine forbrugsudgifter i takt med indkomstnedgangen. Hertil kommer, at erhvervslivet ikke har ladet sine planer for investeringer i fast realkapital påvirke af den tilbagegang i afsætningen, som trods alt *er* forekommet. Produktionsnedgangen har derfor i det væsentligste indskrænket sig til, hvad der svarer til faldet i det offentliges indkøb plus en vis reduktion af lagrene. I øjeblikket forekommer situationen at være ret stabil. Det må dog lægge en vis dæmper på eventuelle optimistiske betragtninger, at beskæftigelsen uden for landbruget – i modsætning til, hvad der plejer at være

Amerikanske konjunkturtal.

	Priser			Industri-produktion[1]	Bygge- og anlægsvirksomhed[2]		Arbejdsmarked			Detail-omsætning[5]	Udenrigshandel[6]		Aktiekurser[7]	Personlige indkomster[8]	Bruttonational-produkt[8]
	Engrospriser		Leveomkostninger		Ialt	Boligbyggeri	Beskæftigede[3]	Arbejdsløshed	Arbejdsløn[4]		Import	Eksport			
	Samlet indeks	Landbrugsprodukt.													
	1947-49 = 100	1947-49 = 100	1947-49 = 100	1947-49 = 100	1947-49 = 100	1947-49 = 100	Mill.	Mill.	Cents	Mld. $	Mill. $	Mill. $	1935-39 = 100	Mld. $	Mld. $
1938	51	38	60	48	35	27	28.9	10.4	63	3.5	163	258	88	68	85
1946	79	83	81	90	82	87	41.4	2.3	109	8.5	412	812	140	178	211
1950	103	98	103	112	159	185	44.7	3.1	147	12.0	738	856	146	226	287
1951	115	113	111	120	171	170	47.2	1.9	159	13.2	914	1253	177	254	330
1952	112	107	114	124	183	181	48.0	1.7	167	13.7	893	1266	188	268	348
1953	110	97	114	134	192	177	49.1	1.5	177	14.2	906	1312	189	285	367
1. kvt. 1953	110	99	114	134	180	177	48.5	1.8	174	14.3	927	1293	197	282	364
2. kvt. —	110	97	114	136	180	172	49.4	1.5	176	14.4	949	1410	188	285	371
3. kvt. —	111	97	115	135	198	180	49.4	1.3	178	14.2	891	1265	184	287	370
4. kvt. —	110	94	115	129	221	179	49.6	1.5	179	14.0	857	1281	187	286	364
1. kvt. 1954	111	98	115	124	194	197	47.8	3.5[9]	179	13.8	833	1131	200	283	358
April —	111	99	115	123	191	213	47.9	3.5[9]	180	14.3			213	282	
Maj —	111	98		125				3.3[9]					220		

Kilde: „Survey of Current Business", udg. af U.S. Department of Commerce.
Tallene refererer til måneder eller til gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder.
[1] Sæsonudjævnet. [2] Værdien af byggekontrakter; sæsonudjævnet. [3] Antal beskæftigede („employees") uden for landbruget ifl. Dept. of Labor. [4] Gennemsnitlig timefortjeneste i fabriksindustrien. [5] Udjævnet for sæsonsvingninger. Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1951. [6] Generalhandel. [7] Standard and Poor's Corp. omfatter 480 industri-, jernbane- og „public utility" selskaber. [8] Udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til helårsbasis. [9] Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1954.

tilfældet – ikke viste fremgang fra april til maj, men tværtimod faldt med 225.000. Også den omstændighed, at industriens ordretilgang – skønt stigende – stadig ligger under den løbende afsætning, således at ordrebestanden er faldende, må mane til en vis forsigtighed i bedømmelsen af fremtidsudsigterne.

BETALINGSBALANCEN

Værdien af U.S.A.s import har – antagelig i hovedsagen på grund af den lavere økonomiske aktivitet i 1. kvartal 1954 udgjort ca. 300 mill. $ mindre end i samme periode sidste år. Den hertil svarende nedgang i andre landes dollarindtjening regnes imidlertid for de to trediedeles vedkommende at være blevet opvejet af øgede indkøb af udenlandske varer og tjenester fra regeringens

side, samt af større udgifter til turistrejser o. l. (Regeringens udgifter omfatter navnlig indkøb af udenlandsk militært materiel, bidrag til militære anlæg i udlandet, forplejning af tropper i udlandet o. l.). Der er sket en mindre nedgang i den økonomiske hjælp til udlandet, men til gengæld menes privat langfristet kapital at være strømmet til udlandet i et tilsvarende større omfang. Alt i alt er *udlandets bruttotilgang af likvide dollar* derfor næppe gået meget tilbage i sammenligning med 1. kvartal 1954. Og i hvert fald, hvad udgiften til køb af amerikanske varer angår, er der en betydelig besparelse på næsten 500 mill. $ (på basis af den amerikanske eksportstatistik). Der synes derfor at være grund til at antage, at opbygningen af andre landes guld- og dollarreserver er foregået i et tempo, der i hvert fald næppe er mindre end i jan. kvartal 1954, da tilvæksten androg 700–750 mill. $. Dette stemmer da også godt overens med, at de amerikanske bankers kortfristede gæld til udlandet i kvartalets løb er steget med 660 mill. $, medens der er afgivet guld for 55 mill. $.

ENGLAND

I England fortsætter den gunstige konjunktur, som har præget udviklingen i de sidste år, i nogenlunde uændret tempo. *Industriproduktionen* har i de første 5 måneder af året ligget 6 % højere end i 1953 og en halv snes procent over niveauet i de to foregående år, og tendensen synes fortsat at være stigende. Beskæftigelsen er på højde med toppunktet i 1951 (og inden for fabriksindustrien 2–300.000 større), og arbejdsløsheden er ikke meget større end på de gunstigste tidspunkter i tidligere år. En vis bekymring volder imidlertid *kulsituationen*. Den voksende industriproduktion medfører et øget behov for kul; men produktionen heraf har i indeværende år ikke været større end sidste år, og det frygtes derfor, at det senere på året kan blive nødvendigt at nedskære eksporten eller øge importen, hvis ikke lagrene skal falde ned under det minimum, der er nødvendigt, dersom det fx. sætter ind med streng frost i vintermånederne.

Den engelske *eksport* har i værdi været 6–7 % højere end i fjor; mængdemæssigt andrager stigningen 8–9 %, medens eksportpriserne er faldet et par procent. Derimod er *importens værdi* gået en smule ned – mellem 1 og 2 %. Denne nedgang skyldes dog udelukkende et fald i importpriserne på ca. 5 %; importmængden er tværtimod gået i vejret, hvilket også var, hvad man kunne vente i betragtning af den betydelige forøgelse af den økonomiske aktivitet.

Sterlingområdets valutasituation er atter i de sidste måneder blevet forbedret, og ved årets midte androg *guld- og dollarbeholdningerne* over 3 milld. $, en stigning på 650 mill. $ i løbet af det sidste år, og det højeste tal siden efteråret 1951.

Engelske konjunkturtal.

	Priser		Industriproduktion	Permanente boliger		Arbejdsmarked				Privat forbrug[2]	Udenrigshandel[3]		Guld- og dollarbeholdning[4]
						Beskæftigede		Arbejdsløse	Arbejdsløn[1]				
	Engrospriser	Leveomkostninger		under opførelse	fuldført	i alt	i fabriksindustri				Import	Eksport	
	1938 = 100	Jun. 1947 = 100	1948 = 100	1000	1000	Mill.	Mill.	1000	Jun. 1947 = 100	Mill. £ 1948 priser	Mill. £	Mill. £	Mill. $
1938	100	63	86	..	30.0	..	..	1700[5]	61	..	77	44	3449
1946	173	94	82	204	4.1	..	..	359[5]	92	..	108	80	2697
1950	259	114	114	201	16.5	22.0	8.51	314	111	8.712	217	188	3300
1951	315	125	117	226	16.2	22.2	8.74	253	120	8.645	325	226	2335
1952	323	136	114	280	20.0	22.1	8.63	414	130	8.534	290	227	1846
1953	324	140	121	309	26.6	22.2	8.75	342	136	8.871	279	224	2518
1. kvt. 1953	322	139	121	294	23.1	22.1	8.71	426	135	2.065	273	219	2166
2. kvt. —	326	141	120	314	24.9	22.2	8.73	338	135	2.178	294	218	2367
3. kvt. —	323	140	114	322	26.8	22.3	8.81	286	136	2.248	270	220	2486
4. kvt. —	322	140	128	309	31.0	22.3	8.93	318	137	2.380	278	239	2518
1. kvt. 1954	322	140	120	307	26.0	22.3	8.96	368	139		274	234	2685
April —	325	142	124		27.3	22.3	8.97	317	141		284	233	2820
Maj —	326	141	132					289	142		280	238	2985
Juni —													3017

Kilde: Central Statistical Office: „Monthly Digest of Statistics". Tallene refererer til måneder eller til gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder. Dog er tallene for boliger under opførelse og for guld- og dollarbeholdningen ultimotal, og forbrugstallene er totalsummer for hele den pågældende periode. Tallene for byggeri og arbejdsmarked omfatter ikke Nordirland.

[1] Ugentlige lønsatser i industri, landbrug, off. forsyningsvirksomheder, detailhandel m. m. [2] Personlige udgifter til forbrugsgoder og tjenesteydelser. [3] Generalhandel. [4] Sterlingområdets beholdninger af guld samt amerikanske og canadiske dollars. [5] Juli.

FRANKRIG

Den økonomiske situation i Frankrig har i det sidste årstid været karakteriseret af relativ ro, uden at man dog derfor kan sige, at den er særlig tilfredsstillende. *Engrospriserne* har – her som i de fleste andre lande – været svagt nedadgående og *leveomkostningerne* stabile. Da der samtidig skete en svag stigning i *lønsatserne,* forbedredes realtimelønnen en smule. Men *industriproduktionen* lå i 1953 i gennemsnit 3–4 % lavere end året før, medens der i praktisk talt alle andre vesteuropæiske lande var tale om større eller mindre produktionsforøgelser. Først mod slutningen af 1953 begyndte industriproduk-

tionen at overstige forrige års niveau, en tendens, der har holdt sig i hvert fald i den første del af indeværende år. Den aftagende økonomiske aktivitet i 1953 kom også til udtryk i en ikke ubetydelig stigning i antallet af *arbejdsløse*.

UDENRIGSHANDEL OG BETALINGSBALANCE

Til gengæld har denne udvikling antagelig også bidraget til den forbedring af landets *betalingsbalancesituation*, der også indtrådte i løbet af 1953, og som medførte, at franc-området (der også omfatter de franske besiddelser samt Indokina) i andet halvår for første gang i lange tider opnåede et ganske vist beskedent overskud på vare- og tjenestebalancen over for udlandet. Da der endvidere var et nettooverskud af langfristede kapitalbevægelser til Frankrig, samtidig med at landet modtog betydelig amerikansk hjælp, kunne *valutareserven* forbedres ret betragteligt i årets sidste del. Udviklingen i franc-områdets vare- og tjenestebalance fremgår af nedenstående oversigt.

Franc-områdets vare- og tjenestebalance over for den øvrige verden.
(i mill. U.S.$).

	1951	1952	1953		
			1. halvår	2. halvår	Hele året
Import (f.o.b.)	3723	3112	1542	1412	2954
Eksport (f.o.b.)	2860	2415	1228	1291	2519
Importoverskud	÷ 863	÷697	÷314	÷121	÷435
Usynlige poster (netto) .	÷ 200	+ 38	+ 38	+177	+215
Totalbalance	÷1063	÷659	÷276	+ 56	÷220

Kilde: Bank for International Settlements. 24th Annual Report. 1st April 1953–31st March 1954. Basle, 14th June 1954.

Som man ser, skyldes balancens forbedring i de sidste to år i omtrent lige stor udstrækning en formindskelse af merimporten og en ændring i de usynlige poster, der i 1951 viste et deficit på 200 mill. $, i 1952 var omtrent i ligevægt og i 1953 gav et overskud af samme størrelsesorden som 1951-underskuddet. De anførte tal for varehandelen kan ikke umiddelbart sammenlignes med de i konjunkturtabellen anførte; dels opgøres de sidstnævnte på basis af varernes faktiske afskibning og ankomst, medens betalingsbalancetallene refererer til de tilsvarende betalinger, hvortil kommer at importen er omregnet på f.o.b.-basis; dels og navnlig omfatter konjunkturtabellens tal alene *Frankrigs* udenrigshandel, men ikke de oversøiske territoriers, medens betalingsbalancestatistikken på den ene side inkluderer disse områders import og eksport til lande uden for Frankrig, men på den anden side ikke medtager den indbyrdes samhandel mellem Frankrig og de øvrige dele af franc-området.

Iøvrigt kan det oplyses, at forbedringen af det samlede franc-områdes betalingsbalance udelukkende beror på, at Frankrig selv har formået at nedbringe sit løbende underskud, hvorimod de oversøiske territorier har forøget deres fra 68 mill. $ i 1952 til 104 mill. $ i 1953. Dette underskud synes i det væsentligste at være blevet finansieret gennem franske kapitalinvesteringer i de pågældende områder.

Udviklingen i selve Frankrigs udenrigshandel og dens *fordeling på hovedområder* fremgår af følgende oversigt, som viser, at der i løbet af 1953 er sket en omlægning, der indebærer en forøgelse af eksporten til lande uden for franc-området og en nedgang i eksporten til egne oversøiske territorier. Omvendt falder nedgangen i import alene på fremmede lande, hvorfor balancen over for disse er stærkt forbedret, medens overskuddet i forhold til det øvrige franc-område er gået tilbage. Denne tilstand har ikke ændret sig meget i 1. kvartal 1954.

En nærmere analyse af komponenterne i handelsbalancens forbedring viser iøvrigt, at den væsentligste del af forklaringen ligger i en *nedgang i importens*

Frankrigs udenrigshandel fordelt på valutaområder.
(Milld. francs).

	1950	1951	1952	1953	1954 1. kvt
Fremmede lande					
Import fra	792	1279	1232	1093	292
Eksport til	690	937	818	886	235
Merimport (÷) el. mereksport (+)	÷102	÷342	÷414	÷207	÷57
Heraf i forhold til					
Dollarområdet	÷105	÷117	÷138	÷ 70	÷18
Sterlingområdet	÷106	÷240	÷283	÷275	÷70
Kontinentale EPU-lande	+ 92	+ 18	+ 27	+119	+31
Andre lande	+ 17	÷ 3	÷ 20	+ 19	0
Franske oversøiske områder					
Import	281	336	360	365	100
Eksport	388	547	598	521	139
Mereksport (+)	+107	+211	+238	+156	+39
I alt					
Import	1073	1615	1592	1458	392
Eksport	1078	1484	1416	1407	374
Merimport (÷) el. mereksport (+)	+ 5	÷131	÷176	÷ 51	÷18

Kilde: *Bank for International Settlements.* 24th Annual Report, 1st April 1953–31st March 1954, Basle, 14th June 1954, og *Ministere des Finances:* Statistiques et Etudes Financieres, Juin 1954. Om de (relativt små) afvigelser, der undtagen for året 1950 findes mellem de her anførte tal og de i „International Financial Statistics" angivne (refereret i konjunkturtabellen), gives ingen nærmere forklaring.

Franske konjunkturtal.

	1938	1946	1950	1951	1952		1953 1. kvt.	1953 2. kvt.	1953 3. kvt.	1953 4. kvt.	1954 1. kvt.	1954 april
Engrospriser[1] (1948 = 100)	6	38	121	155	163	155	157	156	154	154	154	154
Leveomkostninger[1] (1948 = 100)	8	–	131	154	171	170	172	171	169	167	170	168
Timeløn i industri[2] (francs)	–	–	81	104	121	–	123	124	125	–	–	–
Månedsfortjeneste[1] (1948 = 100)	7	44	135	173	204	212	209	210	212	215	219[8]	–
Industriproduktion[3] (1948 = 100)	90	71	111	125	131	126	131	132	112	133	135	–
Beskæftigede i industri[4] (1948 = 100)	94[9]	–	103	107	106	–	103	104	–	–	–	–
Import[5] c.i.f. (mild. francs)	3.9	22	89	133	129	117	125	121	109	113	126	–
Eksport[5] f.o.b. (mild. francs)	2.6	8	90	122	113	110	110	116	94	122	118	–
Merimport[5] (mild. francs)	1.3	14	÷1	11	16	7	15	5	15	÷9	8	–
Enhedsværdi for import (1948 = 100)	7	35	146	187	182	164	167	164	164	161	–	–
„ „ eksport (1948 = 100)	6	48	125	146	158	148	151	151	147	143	–	–
Importmængde (1948 = 100)	102	111	108	127	129	130	136	137	120	128	140	–
Eksportmængde (1948 = 100)	122	49	200	237	209	221	216	228	191	249	243	–
Guld- og dollarbeholdning[6] (mill. U.S.$)	2944	1113	784	837	916	1006	832	875	951	1006	1005	–
Obligationsrente[7]	4.04	3.17	6.52	6.54	5.60	5.41	5.54	5.40	5.29	5.40	5.38	–

Kilder: „International Financial Statistics" og „Monthly Bulletin of Statistics".

[1] Paris. [2] Lønsats. [3] Ikke udjævnet for sæson. Tallene for efterkrigsårene er beregnet på et bredere grundlag end 1938-tallet. [4] Incl. funktionærer. [5] Generalhandel; månedsgennemsnit. [6] Ved periodens slutning. [7] 5 % uamortisable statsobligationer 1949. Før 1950 3 % uamortisable statsobligationer. [8] Jan.–febr. [9] Jan.–aug.

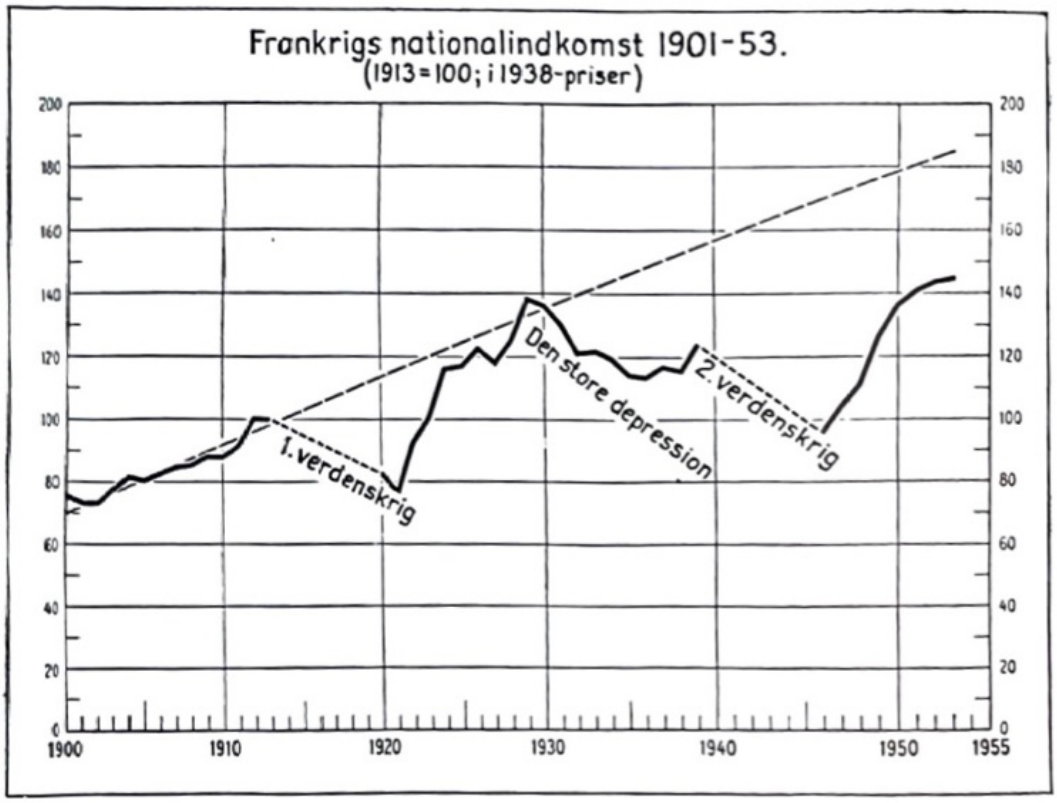
værdi, der atter udelukkende skyldes et fald i importpriserne på en halv snes procent; importmængden er tværtimod gået en smule i vejret fra 1952 til 1953. Den totale suspension af den franske liberalisering, der – skønt indført i 1952 – formentlig først har fået fuld vægt i 1953 har med andre ord ikke været særlig hårdt virkende i almindelighed; dog må det erindres, at denne foranstaltning naturligvis ikke har spillet nogen rolle over for det øvrige francområde, i forhold til hvilket valutahensyn ikke gør sig gældende. Der har derfor sandsynligvis været tale om en vis nedgang i importeret mængde fra de øvrige EPU-lande, der direkte ramtes af liberaliseringens ophævelse, såvel som i den fra dollarområdet importerede mængde, der blev belagt med skærpede restriktioner; om disse forhold foreligger imidlertid ikke tilgængelige statistiske oplysninger.

Også *eksportens værdi* gik en smule ned i 1953, idet priserne faldt med 6–7 % i gennemsnit, medens eksportmængden steg lidt mindre. Denne fremgang i mængde, der er fortsat i 1. kvartal i år, er et af de mest opmuntrende tegn for den franske økonomi; den skyldes dog antagelig for en væsentlig del specielle eksportfremmende foranstaltninger i form af særlige kreditydelser og skatterefusioner til producenter og eksportører af bestemte varer; nogen mere betydende sænkning af det indenlandske omkostningsniveau i forhold til omkostningsniveauerne i andre lande er der næppe tale om, idet den relative stabilitet i lønsatserne, der har præget de sidste par år i Frankrig, genfindes i de fleste andre vesteuropæiske lande.

Forbedringen af betalingsstillingen har iøvrigt medført, at *liberaliseringsprocenten* over for OEEC-landene i april blev forhøjet til 52 (efter at der i okt. 1953 var gjort et første beskedent skridt ved genindførelse af 8 % liberalisering). Det er yderligere planlagt at forhøje procenten til 65 i november.

LANGTIDSPROBLEMER

I april offentliggjordes en ny *4-årig moderniserings- og investeringsplan* for årene 1954–57. Den regner med en stigning på 25 % i den samlede nationalindkomst, tilvejebragt ved en 20 % forøgelse af landbrugsproduktionen, 25–30 % vækst i industriens produktion og 60 % fremgang i byggeaktiviteten. Levestandarden påregnes at forbedres med 17–18 %, og der skal skabes ligevægt på den løbende betalingbalance, bl. a. gennem nedbringelse af importen af landbrugsvarer med 40 % og stigning i eksporten (ved hjælp af forbedrede kreditbetingelser og statsstøtte til landbrugseksport); til gengæld regnes der med større import af råmaterialer. Øget øst-vest-handel spiller en betydelig rolle i planen. Gennemførelsen forudsætter nettoinvesteringer på 6720 milld. francs (stigende fra 1500 milld. i 1954 til næsten 1900 milld. i 1957) mod 1365 milld. francs i 1953; heraf karakteriseres 6610 milld. som havende „topprioritet".

Ovenstående diagram er udarbejdet af *M. Alfred Sauvy* fra det franske Økonomiske Råd. Her lånt fra Bank for International Settlements. 24th Annual Report. Basle, 1954.

M. Sauvy giver selv udtryk for, at grundlaget for diagrammet næppe er ganske konsistent. Til trods herfor giver det dog en forestilling om udviklingslinien i fransk økonomi. Fra 1901 til 1913 foregik der en stigning i nationalindkomsten på ca. 40 %. Efter nedgangen under første verdenskrig nåede den i 1929 op på det samme niveau, som ville være blevet nået, dersom fremskridtet 1901–13 var fortsat i samme absolutte tempo. Depressionen i 1930'erne og den anden verdenskrig bragte imidlertid nationalindkomsten ned under 1913-niveauet; herfra er der ganske vist atter sket en stigning, men 1929-niveauet er kun overskredet med nogle få procent, og fremskridtstakten har været aftagende i de senere år. Den er endog absolut set ringere end i århundredets første år, og det nuværende niveau er væsentligt lavere end det, der ville være nået med et fremskridt i samme tempo som i denne periode.

Mere interessante end disse tal er de *officielle kommentarer,* der ledsager planen. Der peges her på flere karakteristiske træk i den franske økonomis stade og udvikling sammenlignet med andre landes. Således fremhæves det, at gennemsnitsfranskmandens realindkomst kun er ca. ⅔ af gennemsnitsenglænderens og ikke stort mere end ⅓ af den typiske amerikaners, samt – hvad der måske er mere betydningsfuldt – at Frankrigs industriproduktion kun er steget 8 % i forhold til det bedste førkrigsår, medens det tilsvarende tal er 25 % i Tyskland, 27 % i England, 30 % i Holland, 44 % i Italien og hele 80 % i U.S.A. Den samme stagnationstendens fremtræder også klart i ovenstående diagram over den reale nationalindkomsts udvikling.

Endvidere påpeges det, at det ingenlunde er givet, at planen kan gennem-

føres. Vel er der tilstrækkeligt med arbejdskraft og naturlige ressourcer til, at planen skulle kunne blive omsat i realiteter. Men den indebærer – som enhver stor investeringsplan – en risiko for, at udviklingen fører til et inflatorisk pres, en risiko, som sikkert er særlig stor i Frankrig[1]. Og selv om en inflation i sine første stadier kan have en vis stimulerende effekt på produktion og investering, har den i det lange løb uheldige virkninger på investeringernes retning, der let ledes ind i forkerte baner, fordi praktisk talt enhver investering kan betale sig, når der kan regnes med fortsat prisstigning. Hertil kommer virkningerne på eksporten.

Planen bekender sig ubetinget til den liberalistiske linie, og erklærer, at et af de vigtigste mål må være påny at „bringe det økonomiske system under indflydelse af konkurrencens frie spil og sikre en hurtig tilpasning mellem produktionens og efterspørgselens udvikling, uden hvilken fremskridtet nødvendigvis hæmmes og efterspørgselsstigningen fremkalder inflation". Hvorledes denne principdeklaration kan forenes med den omtalte subsidiering af landbrugseksporten, siges der intet om.

Også en anden kommission (Nathan-kommissionen), der var nedsat for at beskæftige sig med *misforholdet mellem franske og udenlandske priser,* har beskæftiget sig med lignende problemer af langtidskarakter. Uden at gå ind på alle de forhold, denne betænkning fremdrager, kan det nævnes, at den fx. påpeger, at franske producenter må betale højere priser for visse råvarer end andre landes producenter, dels fordi den præferencestilling, der ydes den franske handelsflåde, forhøjer fragtomkostningerne med 10–12 %, dels på grund af dårlige interne transportforhold. Stor vægt lægger den også på de prisforhøjende virkninger af subsidier og tilskud til overskudsproduktion af visse landbrugsvarer, det uøkonomiske varefordelingssystem (mange småhandlende), 40-timers arbejdsugen, de „stive" priser på mærkevarer etc. Endvidere fremhæves naturligvis de store offentlige udgifter til „uproduktive" formål (krigsførelsen i Indokina, visse udgifter til udbedring af krigsskader) og det siges, at hvis ikke en bevidst politik fører til nedskæring af de offentlige udgifter, vil det næppe være muligt at gennemføre en væsentlig og hurtig nedsættelse af det franske prisniveau.

Der advares mod at søge uligevægtsproblemet løst ved hjælp af en ny devaluering, der vel i det korte løb kan give et tilsyneladende gunstigt resultat, men som erfaringsmæssigt har vist sig ikke at bringe nogen permanent løsning. Problemet må angribes ved sine rødder, der bl. a. omfatter de omtalte beskyttelsesforanstaltninger for forskellige erhvervsgruppers „velerhvervede" rettigheder; disse fører til en uheldig „stivhed" i produktionsstrukturen, og som midler til at fjerne vanskelighederne peger derfor også denne kommission – foruden på modernisering af produktionsapparatet, forenkling af distri-

[1] En gennemgang af de forhold, der især gør sig gældende i denne henseende i Frankrig, findes i „Økonomi og Politik", 1953, hefte 1, s. 62–65.

butionssystemet, nedsættelse af de offentlige udgifter, skattereformer o. l. – på en modificering af protektionismen. Kun hvis der gennemføres en liberalisering af importen og af valutatransaktionerne, er det muligt at foretage en virkelig sammenligning af franske og udenlandske priser og at få en målestok for effektiviteten af fransk produktion, og hvis man ikke besidder sådanne midler kan man ikke uden vilkårlighed eliminere de foretagender, der ikke er konkurrencedygtige i det lange løb.

Liberaliseringstankegangen indtager altså en fremtrædende plads i den principielle økonomiske debat, og det vil være interessant at se, om den også sætter sig spor i praktisk politik.

DEN EUROPÆISKE BETALINGSUNION

Som almindeligt ventet er EPU blevet forlænget for endnu et år til 30. juni 1955. Samtidig er der imidlertid sket en række ret betydelige *tekniske ændringer* i arrangementet. Man har opgivet det hidtidige system, hvorefter debitorer havde ret til at få 100 % kredit fra unionen for et beløb svarende til en tiendedel af deres kvote (der for Danmark var 195 mill. $), men ved stigende underskud var forpligtet til at indbetale forholdsmæssigt voksende beløb i guld (eller dollars), medens kreditandelen reduceredes tilsvarende; i gennemsnit udgjorde guldbetalingerne 40 % og kreditydelsen 60 % ved fuld udnyttelse af kvoten. Fremtidig skal der gennem *hele* debetkvoten betales 50 % i guld, medens unionen yder kredit for andre 50 %. Til gengæld forhøjes kvoterne med 20 %, og den samlede kredit, som kan opnås skulle derved i princippet forblive uændret (idet 50 % af den forhøjede kvote svarer til 60 % af den gamle kvote).

Også på kreditorsiden vil der fremtidig blive tale om 50 % guldbetalinger og 50 % kreditydelse gennem hele kvoten, ligesom også kreditkvoterne forhøjes med 20 %.

Der er imidlertid en vis uklarhed med hensyn til den nærmere fortolkning af disse bestemmelser. Det synes *ikke* at være meningen, at de nuværende debitorer skal indbetale det guld, der mangler i, at de har dækket 50 % af deres nuværende regnskabsmæssige deficit over for unionen med guld; man „starter" med at betale 50 % guld for yderligere træk på unionen fra skæringsdatoen og fremefter. Under denne forudsætning vil en ubetinget forhøjelse af debetkvoten med 50 % være ensbetydende med, at de pågældende landes kreditmuligheder i realiteten er blevet udvidet. Og på baggrund af den debat om „hærdning" af unionens regler, der er gået forud, forekommer det ikke sandsynligt, at dette har været hensigten. Meget taler derfor for at forstå de nye

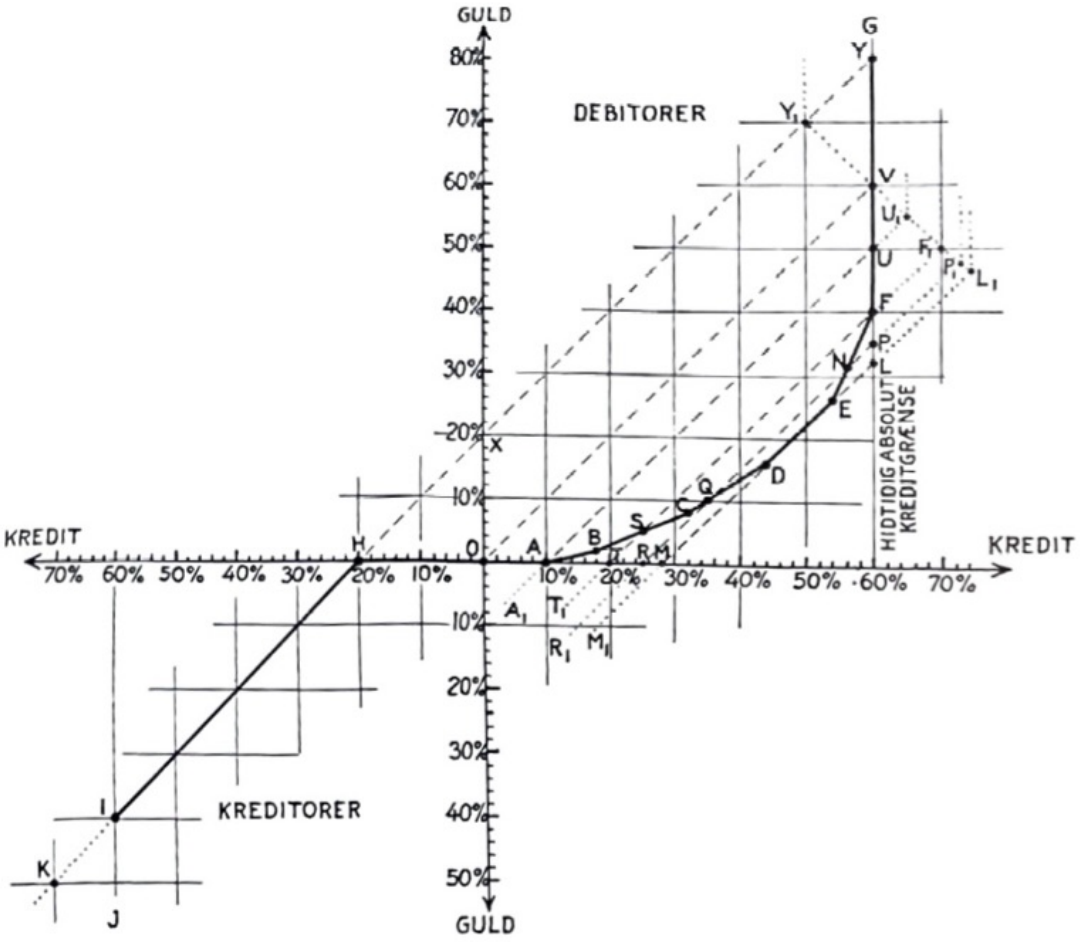
[1] Om den tidligere ordning se artiklen „Forlængelse af den europæiske betalingsunion". „Økonomi og Politik", 1952, hefte 1, s. 13–20.

bestemmelser derhen, at den *totale* kreditmulighed for det enkelte land lades *uændret,* således at debitorlandene, hvis de under det nye arrangement med 50 % guldbetaling for yderligere træk kommer over denne kreditgrænse, må udligne overskridelsen fuldt ud med guld. Selv med denne begrænsning betyder nyordningen dog en fordel for alle debitorlande, der allerede har indbetalt guld under den hidtidige ordning, idet de opnår fuld kreditydelse fra unionen ved en mindre guldbetaling end tidligere forudsat. Størst bliver fordelen for debitorer, der – som Danmark – netop befinder sig i den del af kvoten, hvor de efter den hidtidige ordning skulle betale 50 % guld.

Iøvrigt vil debitorlandene også opnå en – i hvert fald midlertidig – fordel, hvis deres deficit skulle blive reduceret, idet det, så vidt vides, er meningen, at de i så fald vil få 50 % af det beløb, hvorved de formindsker underskuddet, udlignet med guld, uanset, at de i sin tid i gennemsnit har indbetalt mindre. Lande, der allerede er nået op på at betale 70 % guld ved yderligere træk, vil dog i begyndelsen af en periode, hvor de evt. reducerer deres underskud, føle den nye ordning som en ulempe, idet de hele vejen kun vil få 50 % guld tilbage. Først når underskuddet er bragt stærkt ned, viser fordelen sig. Også på dette punkt er debitorlande, der i øjeblikket befinder sig i 50 %-tranchen heldigst stillet. Det synes dog rimeligt at antage, at de pågældende lande, hvis de igennem en nedbringelse af deres underskud får tilbagebetalt alt det guld, de før har indbetalt, vil blive nødt til i tilfælde af yderligere reduktion at nøjes med nedskrivning af deres resterende gæld til unionen; det synes i hvert fald lidet rimeligt at udbetale dem guld ud over, hvad de har indbetalt, før deres gæld er nedbragt til nul. (En nøjere gennemgang af forskellige tilfælde er givet i tilknytning til omstående diagram).

Når både kreditorer og debitorer fremtidig skal afvikle ændringer i deres mellemværende med unionen med 50 % guld og 50 % kreditydelse eller -modtagelse, vil der i princippet være ligevægt mellem løbende ind- og udbetalinger, således at unionens beholdninger af likvide aktiver ikke behøver at være særlig stor. Denne ligevægt vil dog ikke være tilstede, når nogle debitorer er helt ude over deres kvote og derfor skal betale 100 % guld for yderligere overtræk. Dette gælder i øjeblikket Frankrig og Tyrkiet. Også hvis man anlægger den lige nævnte fortolkning af forholdene for debitorer, der nedbringer deres gæld, vil denne ligevægt blive brudt.

Med hensyn til eksisterende gæld til og tilgodehavender hos unionen er der truffet en række tosidige aftaler mellem de enkelte kreditorer og debitorer, hvorved disse poster nedbringes. England påtager sig således af sin samlede gæld efter aprilopgørelsen (505 mill. $) straks at betale 106.5 mill. $ i guld til forskellige kreditorer, medens et tre gange så stort beløb, 319.5 mill. $, skal afdrages over en årrække i henhold til særlig aftale med vedkommende kreditorer. Danmark har for sin part truffet aftale om 16 mill. $ med Belgien, 13 mill. med Schweiz, 7 mill. med Sverige og 3 mill. med Østrig. En fjerdedel

Ovenstående diagram illustrerer sammenhængen mellem kreditydelse til og fra EPU på den ene side og guld(eller-dollar)betalinger fra og til unionen på den anden. For kreditorlande gælder nederste venstre kvadrant, for debitorlande øverste højre. Kreditydelser og guldbetalinger måles langs akserne i pct. af den *hidtidige* kvote, medens det samlede regnskabsmæssige over- eller underskud repræsenteres af *summen* af de til landets position svarende stykker på begge akser. Hvis et land fx. befinder sig i punkt N har det udnyttet 87 % af sin debetkvote, hvoraf (ca.) 56 % er dækket ved kreditmodtagelse, (ca.) 31 % ved guldindbetaling.

Kurven OABCDEF repræsenterer sammenhængen mellem indbetalt guld og modtagen kreditydelse for debitorer under den hidtidige ordning. Kredit ud over 60 % af kvoten kunne normalt ikke opnås, hvorfor kurven fra punkt F går parallelt med „guld"-aksen; oven for dette punkt var kvoten overskredet. Tilsvarende repræsenterer OHI sammenhængen mellem modtaget guld og kreditydelse til unionen for kreditorlande. I princippet var kreditorerne ikke forpligtede til at yde kredit ud over 60 % af deres kvote, hvorfor de i tilfælde af, at yderligere overskud oparbejdedes, egentlig skulle have fulgt liniestykket IJ; i praksis har de „ekstreme" kreditorer imidlertid ydet kredit også for overskud ud over deres kvote, gerne i forholdet 50 % kredit–50 % guld (liniestykket IK).

Under den hidtidige ordning måtte *alle* lande bevæge sig langs de angivne linier (op eller ned alt efter om de øgede deres underskud, resp. formindskede deres overskud, eller omvendt mindskede deres underskud, resp. oparbejdede et overskud). I fremtiden bliver det imidlertid anderledes. Det enkelte land kommer nu til at bevæge sig langs en linie med hældning 45° (svarende til 50 % guld og 50 % kredit) og gående igennem

det punkt på linien IHOABCDEF, hvor landet (tilfældigvis) befandt sig på skæringsdagen).

Eks. 1. Befandt landet sig på denne dato et sted mellem D og E – d. v. s. i den tranche mellem 60 % og 80 % af den gamle kvote, hvor der betaltes 50 % guld, vil det, dersom dets underskud vokser ud over 80 % af den gamle kvote, komme til at bevæge sig langs linien EL. Det slipper således med *mindre* guldbetalinger end efter den hidtidige ordning. Hvis det nye arrangement skal fortolkes således, at det tidligere absolutte kreditmaksimum ikke kan overskrides, må det efter at have modtaget kredit svarende til 60 % af den gamle kvote og indbetalt guld svarende til 32 % af denne, dække yderligere overtræk fuldt ud med guld (bevæge sig langs linien LG). Hvis derimod den 20 % kvoteudvidelse skal fortolkes uden begrænsninger, kan det fortsætte helt op til punkt L_1, inden der kræves 100 % guldindbetaling. I dette punkt vil landet have modtaget en kredit på 74 % af gammel kvote og have indbetalt guld op til 46 % heraf (i alt 120 % af gammel kvote). Denne fortolkning er dog næppe sandsynlig.

Såfremt landets underskud omvendt reduceres til mindre end 60 % af gammel kvote, vil det bevæge sig langs linien DM. Det får altså guld tilbage i *hurtigere tempo* end det, hvori det i sin tid blev indbetalt; når det har fået alt sit guld igen (punkt M), vil det stadig have en gæld på 28 % af gammel kvote, mod 10 % efter gammelt system (punkt A). Fortsætter reduktionen af underskuddet, og afvikles der stadig i forholdet 50 % guld til 50 % kredit, vil landet få udbetalt guld *ud over*, hvad det selv har indbetalt, skønt det stadig har gæld til unionen (bevægelse langs linien MM_1). Denne fortolkning vil dog næppe heller blive accepteret af de nuværende kreditorlande, hvis problemet skulle blive aktuelt. Formodentlig vil det blive forlangt, at landet først skal tilbagebetale hele sin gæld (bevæge sig langs linien MO), før det kan få yderligere guld udbetalt.

Eks. 2. Ser man dernæst på et land, der i skæringsøjeblikket befandt sig i punkt N (sidste tranche af gammel kvote – med 70 % guldbetaling for yderligere træk), vil dette i tilfælde af yderligere stigning i dets underskud kunne bevæge sig langs linien NP (og muligvis, men næppe sandsynligt, videre til P_1). Også dette land slipper altså med mindre guldbetalinger end før; men dets stilling er dog knapt så gunstig som land 1's. Hvis omvendt underskuddet for land 2 formindskes, vil det *i begyndelsen* få guld tilbage i et *langsommere tempo* end det, hvori guldet tidligere er blevet indbetalt (bevægelse ad linien NQ); men fortsættes nedbringelsen af underskuddet, ændres billedet, idet landet, når punkt Q passeres, vil have fået alt det guld tilbage, som det tidligere har indbetalt under den opadgående bevægelse langs QDEN. Når landet har fået alt sit indbetalte guld retur (punkt R), har det stadig en gæld på 25 % af den gamle kvote, hvilket dog er mindre end i land 1's tilfælde.

Eks. 3. Forestiller man sig, at et land på skæringsdatoen befinder sig i punkt Q, vil det, hvis underskuddet vokser, *i begyndelsen* skulle indbetale *mere* guld end efter det gamle system; men i det øjeblik punkt N passeres under den opadgående bevægelse, skifter situationen, og de samlede guldindbetalinger bliver mindre, end de ville have været under det gamle system. Landet er i samme stilling som land 2. Formindskes underskuddet, bevæger landet sig fra Q mod R og får altså også mere guld tilbage, end det har modtaget, ganske som for land 2's vedkommende.

Eks. 4. Et land, der „starter" i punkt S (svarende til 5 % guldindbetaling og 25 % kreditmodtagelse), vil i tilfælde af, at det øger sin gæld, skulle indbetale guld i hurtigere tempo end før; men efterhånden ændrer billedet, og landet havner i punkt F; det kan med andre ord opnå nøjagtig samme maksimale kredit for samme guldindbetaling som efter det hidtidige system. (Yderligere bevægelse til punkt F_1 er usandsynlig). Hvis underskuddet falder, får landet guld tilbage i et hurtigere tempo end det, hvori det

blev indbetalt (bevægelse ad ST). Et land, der „starter" i F (eller når ned til F efter at have fjernet et eksisterende ekstremt underskud), vil også komme til at bevæge sig ad linien FST.

Eks. 5. „Starter" et land i punkt A, må det ved voksende underskud indbetale mere guld end før; for at nå op på hidtidigt kreditmaksimum, må det indbetale guld op til 50 % af gammel kvote mod tidligere kun 40 %. Var udgangspunktet O, måtte landet endog op på guldindbetalinger på 60 % af gammel kvote for at opnå en kredit af samme størrelse (punkt V). Disse to lande ville altså være ringere stillet end før, medens landene 1, 2 og 3 er bedre stillet. I hvert fald landet med udgangspunkt i A er dog et tænkt tilfælde, idet ingen debitor i øjeblikket befinder sig i omegnen heraf.

Eks. 6. Tænker man sig – hvad der efter de hidtidige erfaringer ikke er umuligt – at *et nuværende kreditorland* reducerer sit overskud og evt. bliver debitor, måtte det efter en bogstavelig fortolkning af de nye regler skulle bevæge sig fra et eller andet sted på linien IH via punkt X og op imod punkterne Y_1 og Y. Dette ville indebære, at landet, når det havde passeret punkt H, havde tilbagebetalt alt det guld, det tidligere havde modtaget fra unionen, og at det skulle fortsætte med at betale guld (på stykket HX) til trods for, at det stadig havde et tilgodehavende hos unionen. Når dette tilgodehavende var helt opspist (punkt X), ville landet have indbetalt guld svarende til 20 % af gammel kvote. Ved en streng fortolkning af bestemmelsen om kvoternes udvidelse med 20 % ville man tilmed komme til det resultat, at landet kun kunne bevæge sig til punkt Y_1, hvor det ville have indbetalt 70 % (af gammel kvote) og til gengæld modtaget 50 % kredit – altså et lavere kreditmaksimum end det der gælder for de nuværende debitorlande.

Det lyder ikke sandsynligt, at kreditorerne skulle være villige til at acceptere en sådan fortolkning. I hvert fald må man nok regne med, at de vil forlange at kunne gå helt op til punkt Y, og det mest nærliggende er vel at antage, at det nye arrangement skal fortolkes derhen, at et kreditorland fra punkt H skal kunne bevæge sig til punkt O (altså trække på sine tilgodehavender uden at præstere guldbetaling) og derefter eventuelt følge linien OV (jvf. eks. 5).

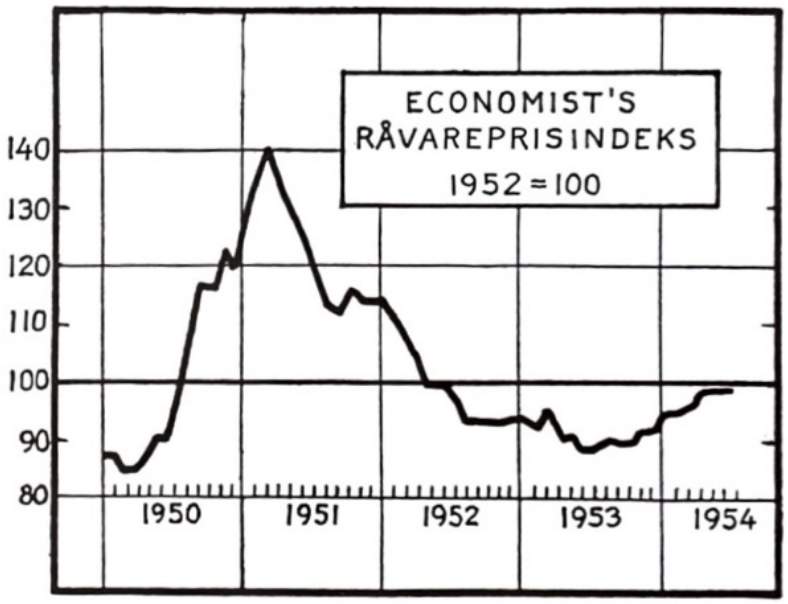
af disse beløb, eller ca. 10 mill. $ (65–66 mill. kr.) betales straks i dollars til de pågældende lande, medens resten afdrages over 7 år. De således konsoliderede beløb vil dog vedvarende blive opført som EPU-gæld, i det omfang de ikke er afdraget. Endvidere forhandles der med Tyskland om en tilsvarende ordning for ca. 20 mill. $.

Kreditorerne vil ud over de beløb, de modtager fra debitorer i henhold til de tosidige aftaler, få udbetalt 130 mill. $ af EPU's likvide aktiver (hvoraf der som nævnt ikke fremtidig vil være behov for så stor en beholdning som hidtil). Til gengæld herfor forpligter kreditorerne sig til at yde særlige kreditter ud over deres kvoter (formentlig *efter* den almindelige 20 % „forlængelse"); overskud i disse særlige kvotetillæg vil også blive afviklet med 50 % guld og 50 % kredit. Endvidere vil debitorernes samlede gæld blive reduceret med et beløb svarende til de 130 mill. $.

Tyskland, der er det største kreditorland, vil straks modtage 137–38 mill. $, og har til gengæld givet tilsagn om en tillægskvote på 450 mill. $; landets hidtidige kvote har været 500 mill. $.

RÅVAREMARKEDERNE

Et påfaldende træk i den internationale økonomiske udvikling i det sidste årstid er den omstændighed, at *råvarepriserne som helhed snarest har været stigende,* jvf. fx. nedenstående diagram, der er lånt fra „Economist". Det bør dog bemærkes, at dette indeks giver et stærkere indtryk af prisstigningen end andre lignende pristal, således lå Moody's amerikanske råvareprisindeks i slut-

ningen af juni kun 3–4 % højere end et år tidligere, medens Reuter's engelske på samme tidspunkt endog var et par procent lavere end året før. For begge disse pristal gælder det, at de udviste nogen nedgang fra sommeren 1953 til hen på efteråret; derefter gik også de i vejret, men i de sidste par måneder har de været ganske svagt faldende. Mangelen på overensstemmelse mellem de forskellige indices skyldes naturligvis, at de ikke er sammensat af ganske det samme vareudvalg, ligesom også de benyttede noteringer og de relative vægte er noget forskellige.

Hvorom alting er, synes det dog bemærkelsesværdigt, at råvarepriserne i hvert fald ikke har givet efter som følge af det amerikanske konjunkturtilbageslag. Årsagerne til denne udvikling kan være flere. For det første spiller det en stor rolle, at Vesteuropa stadig har haft opadgående konjunkturer og dermed behov for større råvareimport. Endvidere havde råvarekøberne i forventning om en yderligere fortsættelse af prisfaldet efter Korea-boom'en allerede nedbragt deres lagre til et minimum, således at der ikke var nogen større mulighed for at reducere indkøbene i forhold til det løbende forbrug. Desuden kan frygt for, at udviklingen i Indokina skulle føre til en mere omfattende konflikt og afskæring fra vigtige forsyningskilder have øvet en vis indflydelse, og endelig kommer hertil den omstændighed, at en prisopgang, når den først

er begyndt, har en tilbøjelighed til at forstærke sig selv, fordi køberne ønsker at sikre sig leverancer, før yderligere prisstigninger indtræffer.

Iøvrigt har udviklingen langt fra været ens for de forskellige varer. Meget stærke stigninger finder man for *kaffe*, *kakao* og *te*, der alle har sat rekord med de højeste priser, de nogensinde har nået. Kaffe noteredes således sidst i juni i New York til omkring 90 cents pr. pound eller næsten 70 % mere end et år tidligere, medens prisen for kakao endog er mere end fordoblet. Årsagen til disse kraftige stigninger er dels lave høstudbytter, dels et stadigt voksende forbrug, ikke mindst i U.S.A.

Blandt *metallerne* har *tin*, der i juli 1953 var nede under 600 £ pr. ton, vist betydelig stigning og noteres nu omkring 750 £ pr. ton, hvilket dog ikke er mere end det halve af toppunktnoteringen i februar 1951. Medvirkende til fremgangen har været amerikanske regeringsindkøb i Indonesien og Bolivia (i sidste tilfælde bl. a. med henblik på at støtte landets vaklende økonomi). Fornylig er der blevet afsluttet en international tin-overenskomst (som dog ikke er tiltrådt af det vigtigste forbrugerland, U.S.A.), der ventes at træde i kraft til efteråret. Ved denne aftale er det meningen at søge tinprisen stabiliseret mellem 720 og 800 £ pr. ton; midlet skal være en „buffer stock", hvorfra der sælges, når prisen truer med at gå over maksimumsgrænsen, medens der købes, når den falder til minimum. Foreløbig har man dog intet tin til rådighed til det første formål.

Kobber er efter prisfald ved årsskiftet pæny steget til samme højde som for et år siden, bl. a. som følge af tilbageholdelse af Chiles lagre, nedgang i den amerikanske produktion og genopbygning af private lagerbeholdninger i England. Også *bly* og *zink* har i de sidste måneder genvundet den forudgående periodes tabte terræn, og ligger nu snarest højere end for et år siden; dette skyldes ligeledes reduktion af den amerikanske produktion i forbindelse med et udvidet program for indkøb til U.S.A.s strategiske lagre.

Tekstilråstofferne har ligget nogenlunde fast i pris. *Uld* gik noget ned i den sidste del af 1953, men er atter steget omtrent tilsvarende i indeværende år, og for *bomuld* har en lignende udvikling gjort sig gældende; prisstøttende indkøb på det amerikanske marked har neutraliseret det store udbud, og prislejet er i dag snarest lidt højere end i midten af 1953.

Gummiprisen viste fortsat fald gennem hele 1953 og et stykke ind i 1954. i marts nåede den bunden med 16 pence pr. pound, ikke stort mere end en femtedel af prisen i marts 1951. Siden er den imidlertid atter steget til ca. 20 pence, dels på grund af svigtende produktion, dels fordi de lave priser har ført til en forskydning i forbruget fra syntetisk til naturgummi, ligesom forbrugerne synes at være blevet tilskyndet til at retablere deres lagre. Som følge af den potentielle konkurrence fra de syntetiske produkter er der imidlertid nok ret snævre grænser for yderligere prisstigninger.

Hvede er en af de få varer, der har vist støt nedadgående priser gennem

de sidste par år. Midt i 1953 faldt den frie pris ned under det maksimum som var sat i henhold til den internationale hvedeoverenskomst, og til hvilket den største del af hvedehandelen i de foregående år var afviklet. Siden er prisfaldet stadig fortsat, og i juni gennemførtes nye nedsættelser af eksportpriserne i de to vigtigste eksportlande U.S.A. og Canada; prisen ligger nu nærmere ved hvedeaftalens minimum, 1.55 $ pr. bushel, end ved dens maksimum, 2.05 $. Årsagen til denne udvikling er formentlig i hovedsagen, at både eksport- og importlande i vid udstrækning har opmuntret hvedeproduktionen gennem indenlandske prisstøtteforanstaltninger. Man regner med, at de i øjeblikket eksisterende lagre er tilstrækkelige til at dække hele verdens hvedeforbrug for det kommende år, uden at man behøver at gøre indhug i den nye høst. I U.S.A. har man søgt at imødegå udviklingen ved at forlange en nedskæring af hvedearealet med 20 % som betingelse for opnåelse af de statsgaranterede støttepriser, og det har også været på tale at sætte en grænse for det kvantum pr. acre, som hver farmer kan sende på markedet, som modvægt mod den – naturlige – tendens til at intensivere dyrkningen på de nedskårne arealer. Nogen særlig økonomisk politik på længere sigt kan dette næppe siges at være. For at komme af med en del af de bugnende lagre har man endvidere foretaget den ovenfor nævnte nedsættelse af eksportprisen. Også overskudslagre af andre varer – bl. a. *smør* – har U.S.A. søgt at få reduceret ved salg til priser under hjemmemarkedets støttede producentpriser, en politik, der har givet anledning til bekymring og protester fra typiske landbrugseksportlande.

6.7.1954
P. W.